

Ammattiliitto Pron lausunto hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa 2.4. mennessä, STTK pyytää liittojensa kommentteja 15.3. mennessä.

Ammattiliitto Pro kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi.

Ammattiliitto Pron keskeiset viestit:

- Hallituksen esitys on kokonaisuutta tarkasteltaessa oikeasuuntainen ja tarpeellinen.
- Sairausvakuutuslaki on erittäin joustava, mutta työsopimuslaki asettaa paljon rajoituksia joustojen käyttämiselle. Työsuhteessa olevat ja ei-työsuhteiset joutuvat erilaiseen asemaan.
- Joustojen toteutuminen on esityksen mukaan liian usein kiinni työnantajasta. Ilman työnantajan myönteistä suhtautumista ja asenteiden muuttumista uudistuksen tarkoitus vesittyy.

Esityksen pääasiallinen sisältö

Perhevapaauudistus toteutetaan muuttamalla sairausvakuutuslakia, työsopimuslakia ja varhaiskasvatuslakia. Lisäksi muutoksia ehdotetaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin, työttömyysturvalakiin ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin sekä yhteensä 23 muuhun lakiin. Ehdotetuilla muutoksilla pannaan täytäntöön Työelämän tasapainodirektiivi (EU) 2019/1158. Muutoksilla pyritään edistämään miesten ja naisten tasa-arvoa työelämässä sekä helpottamaan työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista.

Sairausvakuutuslain mukainen vanhempainpäiväraahajärjestelmä uudistetaan kokonaan. Jatkossa vanhempainrahaa maksettaisiin yhden lapsen perusteella 320 arkipäivältä. Jos lapsella on kaksi vanhempaa, vapaa jaettaisiin molemmille vanhemmille tasan. Vanhempi voisi luovuttaa omasta osastaan enintään 63 vanhempainrahapäivää toisen vanhemman tai puolisonsa käytettäväksi. Vanhempainrahaa voisi käyttää myös jaksoissa ja se olisi käytettävissä, kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta. Raskaana olevalle maksettaisiin raskausrahaa 40 arkipäivältä. Oikeus vanhempainrahaan ei riippuisi perhemuodosta.

Työsopimuslakiin ehdotetaan tehtäväksi sairausvakuutuslain vanhempainpäivärahasäännösten ja direktiivin täytäntöönpanon edellyttämät muutokset. Direktiivin täytäntöönpanemiseksi ehdotetaan lakiin säädettäväksi työntekijän oikeudesta omaishoitovapaaseen.

Varhaiskasvatuslakiin ehdotetaan muutosta, jonka mukaan oikeus varhaiskasvatukseen alkaisi, kun lapsi täyttää 9 kk. Oikeus samaan varhaiskasvatuspaikkaan säilyisi, mikäli poissaolo kestää enintään 13 viikkoa ja mikäli se on ennalta ilmoitettu. Ennalta ilmoitetut vanhempainrahapäivien käyttämisestä johtuvat poissaolot olisivat maksuttomia.

Lakia lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus kotihoidon tukeen voisi alkaa jo ennen lapsen varhaiskasvatusoikeuden alkamisikää, kun lapsi on noin puolivuotias.

Ehdotetut muutokset aiheuttavat tarpeen muuttaa työ- ja virkaehtosopimuksia.

Lakien on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2022.

Ammattiliitto Pron lausunto

Pron näkemyksen mukaan hallituksen esitys on oikeasuuntainen ja tarpeellinen. Perhevapaiden uudistaminen siten, että se jakaa perheiden hoivavastuuta ja lisää työelämän tasa-arvoa on ollut pitkään Ammattiliitto Pron tavoitteena.

Suomessa naiset ja miehet osallistuvat lähes yhtä paljon työelämään, mutta naiset käyttävät tällä hetkellä valtaosan perhevapaista. Isät käyttävät tutkimusten mukaan vain noin kymmenen prosenttia vanhempainvapaapäivistä. Isistä 20 prosenttia ei käytä vapaata ollenkaan. Vain alle puolet isistä hoitaa lasta ilman toista vanhempaa.

Perhevapaiden tasaisempi jakautuminen naisten ja miesten kesken parantaa sukupuolten tasa-arvoa työelämässä ja työmarkkinoilla. Syrjinnän rekrytoinnissa ja määräaikaisten työsuhteiden uusimisessa arvioidaan vähenevän, kun työelämän lähtökohta ei jatkossa ole se, että nuori nainen on riskirekrytointi. Naisten lyhyemmällä poissaoloilla työelämästä on positiivinen vaikutus naisten ura- ja palkkakehitykseen aina eläkekertymään asti.

Uudistus parantaa isien mahdollisuuksia hoitaa omaa lastaan sekä monipuolistaa kuvaa siitä, mikä on miesten ja naisten rooli perheessä ja nyky-yhteiskunnassa. Isälle kiintiöity pitkä perhevapaajakso antaa myös työnantajille signaalin siitä, että isät siinä missä äiditkin osallistuvat lasten hoitoon.

Pron perhevapaakyselyn (syksy 2020) mukaan isille on tärkeää, että he saavat hoitaa pieniä lapsiaan kotona. Prolaiset haluavat edistää isien vapaiden käyttämistä entisestään. Vastauksissa korostui tarve joustavuuden lisäämiseen perhevapaiden käytössä. Vastaajista 84 prosenttia kannatti pienten lasten vanhempien työajan tilapäistä lyhentämistä ja osa-aikaisen vapaan käyttämistä. Vastaajista 74 prosenttia halusi lisätä mahdollisuuksia pitää vapaita joustavammin pätäkissä. Vastaajien mukaan isien isyys- ja vanhempainvapaiden käyttöä voisi lisätä ennen kaikkea vaikuttamalla työnantajien asenteisiin. Työnantajalta odotetaan myönteisempää suhtautumista työn ja perheen yhteensovittamiseen (90 % vastaajista) sekä isien perhevapaiden pitämiseen (84 %).

Pro kannattaa vapaan tasaista jakamista vanhempien kesken

Pro kannattaa ansiosidonnaisten vanhempainpäivärahopäivien määrän lisäämistä lasta kohden reilusta 12 kuukaudesta reiluun 14 kuukauteen. Pidentynyt vanhempainvapaakausi tulee todennäköisesti vähentämään kotihoidon tuella oloaika ja parantamaan siten perheiden ja erityisesti naisten taloutta nykyiseen verrattuna. Yli 90 prosenttia kotihoidontuen käyttäjistä on tällä hetkellä naisia.

Pro on tyytyväinen myös siihen, että isän tai toisen vanhemman yksinomaiseen käyttöön tarkoitettuja vapaita lisätään 54:stä 160:een. Korvamerkityt vapaat ovat osoittautuneet tehokkaaksi tavaksi pidentää isien vapaiden käyttöä. Nämä uudistukset ovat askelia kohti Pron tavoittelemaa 6+6+6 -mallia.

Pro tukee esitystä maksaa vanhempainraha korotettuna molemmille vanhemmille 16 päivän ajalta. Pro esittää, että korotettu ansio-osa tulisi voida käyttää myös myöhemmin kuin ensimmäisen 16 päivän aikana. Tällä hetkellä isät pitävät eniten vapaita juuri lapsen syntymän yhteydessä samaan aikaan toisen vanhemman kanssa. Tämä aika on myös monelle palkallista vanhempainvapaata. Mahdollisuus käyttää korotettu ansio-osa myöhemmin antaisi perheille paremman taloudellisen kannustimen isän vanhempainrahan käytölle myös itsenäisesti ja pidempään.

Mahdollisuus luovuttaa 63 päivää toiselle vanhemmalle tai puolisolle tuo kaivattua joustoa monimuotoisiin perheisiin. Pro pitää kuitenkin todennäköisenä, että tämä mahdollisuus heikentää vapaiden tasaista jakautumista vanhempien kesken, kun isät siirtävät omasta osuudestaan vapaata äidille.

Vanhempainrahan saaminen edellyttää lapsen hoitamista sekä sitä, että ei olla ansiotyössä tai omassa työssä samaan aikaan. Pro pitää oikeudenmukaisena, että ansiotyöksi ei enää laskettaisi omaishoitajana olemista tai perhehoitajana toimimista. Näistä ei voi jäädä perhevapaalle kuten ansiotyöstä.

Joustavuuden lisääntyminen kiinni työnantajasta

Suomalaiset työmarkkinat ovat monelta osin tasa-arvoisemmat, kuin monessa muussa EU-maassa, koska myös vanhemmat ja erityisesti naiset ovat pääosin kokoaikatyössä. Toisaalta suomalainen järjestelmä on ollut jäykkä verrattuna muihin Pohjoismaihin. Uudistuksen tavoitteena on lisätä joustoja työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen. Joustojen lisääminen niin, että ne lisäävät vain naisten työn joustoja tai osa-aikatyötä ei ole kuitenkaan tavoiteltavaa. Pro haluaa korostaa, että tutkimusten mukaan pelkästään työn joustavuus ei lisää tyytyväisyyttä työn ja perheen yhteensovittamiseen, jos sitä samaan aikaan heikentävät kiire ja työn raskaus.

Ammattiliitto Pro huomauttaa, että vaikka sairausvakuutuslaki on erittäin joustava, työsopimuslaki asettaa paljon rajoituksia joustojen käyttämiseksi. Joustojen toteutuminen työpaikalla on esityksen perusteella liian usein kiinni työnantajan suhtautumisesta joustoihin liittyviin järjestelyihin. Ilman työnantajan myönteistä suhtautumista ja asenteiden muuttumista monet joustot jäivät toteutumatta ja uudistus vesittyy. Pron mielestä tämä asettaa työsuhteessa olevat ja ei-työsuhteiset erilaiseen asemaan. Pron näkemyksen mukaan joustoista sopiminen tulee nostaa keskeiseen asemaan pykälätasolla. Joustojen toteutumista työelämässä tulee myös seurata tarkasti.

Raskausraha

Raskausrahakauden voi sairausvakuutuslain mukaan aloittaa aikaisintaan 30 päivää ja viimeistään 14 arkipäivää ennen laskettua aikaa. Työsopimuslain mukainen sääntely raskausrahakauden alkamiseksi on Pron näkemyksen mukaan jäykkää ja asettaa työssäkäyvät äidit erilaiseen asemaan ei-työssäkäyviin verrattuna, sillä raskausvapaa alkaisi työsopimuslain mukaan pääsääntöisesti 30 arkipäivää ennen laskettua aikaa. Esityksen mukaan työnantajan ja työntekijän on tosin mahdollisuus sopia vapaan myöhentämisestä, siten, että vapaa alkaa viimeistään 14 päivää ennen laskettua aikaa. Pro ei näe tätä mahdollisuutta kuitenkaan tosiasiallisena joustona,

koska vapaalle jäämisen ilmoitusaika on kaksi kuukautta ja raskauden etenemisestä on vaikea tietää etukäteen. Pro epäileekin, että raskausrahan suunniteltu jousto jää hyödyntämättä, kun työnantajat haluavat varmuuden vuoksi sopia 30 päivän aloitusajasta.

Vapaan pitäminen jaksoissa

Esityksen mukaan vanhempainrahaa voi käyttää, kunnes lapsi täyttää kaksi vuotta. Työsopimuslaki rajaa vapaan käytön neljään jaksoon, joiden vähimmäispituus on 12 arkipäivää. Pro huomauttaa, että jaksoja on vähemmän kuin nykyisin on säädeltyä isyysvapaan osalta. Nykyisen isyysvapaan voi jakaa yhteensä kuuteen jaksoon. Pron kanta on, että jaksoiden määrää ei saa vähentää nykyisestä.

Vapaiden pitämiseen liittyvien ilmoitusaikojen ehdotetaan säilyvän ennallaan kahdessa kuukaudessa. Jos vapaan kesto on enintään 12 arkipäivää, ilmoitusaika on kuukausi. Pron näkemyksen mukaan myös ilmoitusaikojen tulisi olla joustavampia.

Esityksen mukaan työpaikkatasolla voi aina sopia joustavammin vanhempainvapaan pitämisestä ja poiketa ilmoitusajoista. Tämä ei näy kuitenkaan esityksen lakipykälissä. Työsopimuslain 4 lukuun 1§ *Raskaus-, erityisraskaus- ja vanhempainvapaa* tulee kirjata näkyviin, että työnantaja ja työntekijä voivat aina sopia vanhempainvapaan joustavammasta pitämisestä useammassa jaksossa tai lyhempinä jaksoina. Samoin Työsopimuslain 4 lukuun 3 a § *Raskaus- ja vanhempainvapaasta sekä hoitovapaasta ilmoittaminen* tulee kirjata, että Työnantaja ja työntekijä voivat aina sopia lyhemmistä ilmoitusajoista.

Osittainen vanhempainvapaa ja -raha

Pron näkemyksen mukaan on tärkeää, että osa-aikaisen vapaan käyttöä on joustavoitettu ja parannettu. Mahdollisuus osa-aikatyöhön lapsen hoitamisen ohella voi parantaa perheen taloudellista tilannetta, vähentää naisten pitkiä yhtäjaksoisia perhevapaita, lisätä isien perhevapaiden pitämistä sekä parantaa mahdollisuuksia sovittaa työtä ja perhevapaita yhteen. Erityisesti yrittäjien mahdollisuudet jatkaa yritystoimintaa osa-aikaisesti paranevat.

Työsopimuslain mukaan oikeutta osa-aikatyöhön ei ole kuitenkaan ilman työnantajan suostumusta. Osittaisesta vanhempainvapaasta määrätään työsopimuslain uudessa pykälässä 2 a § *Osittainen vanhempainvapaa ja osittaisesta vanhempainrahasta Sairausvakuutuslain 11§ Vanhempainrahan maksaminen osittaisena*.

Työaika voidaan esityksen mukaan lyhentää päivittäin maksimissaan viiteen tuntiin päivässä tai siten, että työtä tehdään vain osa viikosta tai kuukaudesta. Jos osa-aikatyöstä sovitaan lyhentämällä viikoittaisten tai kuukausittaisten työpäivien määrää, työntekijä voi saada vanhempainvapaata muilta kuin työpäiviltä. Pro vaatii, että mahdollisuus lyhentää työaika osittaisella vanhempainvapaalla myös viikoittaista tai kuukausittaista työaika lyhentämällä kirjataan näkyviin myös pykälätasolle sairausvakuutuslakiin ja / tai työsopimuslakiin.

Pro kannattaa muutosta, jonka mukaan jatkossa ei enää edellytetä, että molemmat vanhemmat ovat samaan aikaan osa-aikatyössä ja osa-aikaisella vanhempainvapaalla, tämä on vähentänyt vapaan käyttöä. Pro pitää parannuksena myös sitä, että vanhempainraha maksetaan täysimääräisenä vain niiltä päiviltä, jolloin ollaan

vanhempainvapaalla. Näin toimitaan jo nykyisin isyysrahan osalta. Äitiys- ja vanhempainraha maksetaan tällä hetkellä myös työssäoloajalta vähimmäismääräisenä sunnuntaita ja arkipäiviä lukuun ottamatta.

Jos vanhempi lyhentää päivittäistä työaikaansa, etuus maksetaan puolittaisena päivänä, mutta vanhempi menettää kokonaisen vanhempainrahapäivän. Pron mielestä tämä vesittää uudistuksen osittaisen vanhempainvapaan osalta. Pro ehdottaa, että lakiin kirjataan mahdollisuus pitää vanhempainrahapäivät osittaisina, niin että vanhemman käytettävissä olevat perhevapaat eivät lyhene.

Jos työnantaja kieltää työntekijän siirtymisen osa-aikatyöhön, tulee Työelämän tasapainodirektiivin kautta uusi määräys siitä, että työnantajan on perusteltava kieltäytymisensä kirjallisesti kohtuullisen ajan kuluessa. Tämä on Pron näkemyksen mukaan hyvä muutos, joka edistää sitä, että työajan lyhentämisen todelliset vaikutukset selvitetään työpaikalla ja ratkaisu tehdään faktojen perusteella.

Perheiden monimuotoisuus tulee huomioida paremmin

Uudistuksessa pyritään asettamaan erilaiset perheet ja vanhemmat yhdenvertaiseen asemaan. Pron näkemyksen mukaan tämä on tärkeä tavoite. Prolle on tärkeää, että uudessa järjestelmässä vanhempainpäivärahopäiviä on lasta kohden käytössä yhtä paljon riippumatta perhemuodosta, vanhempien määrästä tai sukupuolesta tai siitä, onko kyseessä biologinen lapsi vai adoptiolapsi. Vastaavasti erilaisissa perheissä elävien vanhempien yhdenvertaisuus toteutuu esityksen mukaan nykyistä paremmin.

Sukupuolittuneiden termien käytön välttäminen on edistyksellistä ja korostaa paitsi sukupuolten tasa-arvoa myös erilaisissa perheissä elävien vanhempien ja lasten oikeuksia ja perhemuotojen tasa-arvoisuutta. Yhden vanhemman perheiden tilanne paranee merkittävästi, kun yhdellä vanhemmalla on käytössään kaikki 360 vanhempainpäivärahopäivää.

Esityksessä on kuitenkin muutamia kohtia, jossa etuutta ollaan eräiden ryhmien osalta heikentämässä nykyiseen verrattuna. Nykytilanteessa adoptioperheille korvataan äitiysrahan puuttumista siten, että heillä on oikeus pidempään vanhempainrahakauteen kuin niissä perheissä, joihin lapsi syntyy. Uudistuksessa tämä tasoitus poistuisi kokonaan. Tilanteissa, joissa lapsi syntyy kuolleena, synnyttäjän raskausrahakausi lyhenee yli kolmella viikolla. Monikkoperheissä kahden lapsen syntyessä vanhempien yhtä aikaa pidettävä perhevapaa lyhenee viikolla nykyisestä. Pron kanta on, että lakia ei saa heikentää.

Esitettyssä uudistuksessa oikeus vanhempainrahaan on lapsen juridisilla vanhemmilla, jotka ovat myös lapsen huoltajia. Vapaita saisi luovuttaa paitsi omalle puolisolleen myös lapsen toiselle vanhemmalle. Lapsen lähipiiriin voi kuulua kuitenkin muitakin sosiaalisia vanhempia. Pron mielestä mahdollisuutta jakaa omasta kiintiöstä vapaata myös muille kuin puolisolle tai toiselle juridiselle vanhemmalle olisi pitänyt laajentaa yhdenvertaisuuden varmistamiseksi. Nyt osa vanhemmista voi jäädä vaille vanhempainrahaa. Näin voi tapahtua esimerkiksi apilaperheessä tilanteessa, jossa naispari on myös lapsen juridiset vanhemmat. Tällöin lapsen isällä tai isillä ei ole ollenkaan oikeutta vanhempainrahaan.

Vuosilomaa ei saa esityksen mukaan ilman työntekijän suostumusta sijoittaa ensimmäiselle 105 päivälle. Tämän kiellon tulee Pron mielestä koskea myös niitä vanhempainvapaata, joita on luovutettu eteenpäin.

Varhaiskasvatusoikeus

Pron näkemyksen mukaan on tärkeää, että vanhempainvapaat ja varhaiskasvatus muodostavat joustavan kokonaisuuden. Koska vapaata uudessa mallissa voi pitää jaksoissa lapsen kahteen ikävuoteen asti, myös oikeus varhaiskasvatuspaikkaan tulee taata vanhempainvapaajaksojen aikana ja välissä nykyistä paremmin. Pro pitää tärkeänä, että oikeus varhaiskasvatuspaikkaan säilyy, mikäli poissaolo on enintään 13 viikkoa ja siitä ilmoitetaan etukäteen. Tämä pidentää poissaolojakson mahdollista pituutta nykyisestä neljällä viikolla. Yli viiden päivän mittaisesta poissaolosta tulee ilmoittaa vähintään kuukausi ennen aiottua vapaata, tämä on kaksi viikkoa aikaisemmin kuin nykyään. Toisaalta myös työsopimuslaki vaatii, että työpaikalle ilmoitetaan vapaasta yksi tai kaksi kuukautta ennen poissaoloa. Toistuvasta 1-5 päivän poissaolosta on ilmoitettava yksi viikko ennen ensimmäistä poissaltoa. Muista syistä poissaoloista sovitaan varhaiskasvatuksessa kuten nykyäänkin.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain mukaan edellä mainitut poissaolot ovat maksuttomia, mikäli kyseessä on kunnallinen varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaki ei säätele yksityisen varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja, vaan yksityinen palveluntuottaja sopii maksusta perheen kanssa. Pro huomauttaa, että tämä asettaa perheet eriarvoiseen asemaan keskenään. Pron mielestä säätelyn tulee koskea myös yksityistä varhaiskasvatusta.

Pron näkemyksen mukaan joustavuutta lisää myös uudistus, jonka mukaan varhaiskasvatusta tulee järjestää myös osa-aikaisesti tilanteessa, jossa lapsen vanhempi on osa-aikatyössä ja saa vanhempainrahaa osittaisena, mikäli lapsi on yli 9 kk ikäinen.

Oikeus varhaiskasvatukseen säilyy ennallaan, mutta sidotaan lapsen ikään. Oikeus alkaa nykyisin vanhempainrahakausien jälkeen eli 263 arkipäivän jälkeen lapsen ollessa noin 9 kk ikäinen. Pro pitää erittäin tärkeänä, että varhaiskasvatuspaikan voi saada edelleen myös tätä ennen, jos se arvioidaan tarpeelliseksi esimerkiksi vanhemman työllistymisen vuoksi.

Lastenhoidon tuet

Ammattiliitto Pron mielestä perhevapaaudistuksen yhteydessä olisi pitänyt tarkastella myös kotihoidon tukea. Tuen käyttö jakautuu hyvin epätasa-arvoisesti sukupuolten välillä ja eniten sitä käyttävät naiset, joiden työmarkkina-asema on heikko.

Pro on huolissaan, että jos oikeus kotihoidon tukeen aikaistetaan esityksen mukaan nykyisestä 263 päivästä 160 päivään se lisää kotihoidon tuen käyttöä nimenomaan naisilla. Muutos ei kannusta naisia palaamaan nykyistä nopeammin työelämään tai miehiä pitämään vapaitaan itsenäisesti lapsen ollessa pieniä. Kotihoidontuen matala korvaustaso vaikuttaa naisten tuloihin heikentävästi ja lisää siten palkkaepätasa-arvoa.

Omaishoitovapaa

Tutkimusten mukaan erilainen osallistuminen omaisen hoivaan ja tukemiseen on yleistä. Työikäisten hoivavastuu kotona asuvista ikääntyneistä läheisistä on kasvanut ja kasvaa edelleen väestön ikääntyessä. Hoivavastuuta on enemmän naisilla.

Työelämän tasapainodirektiivin ansiosta työsopimuslakiin tulee oikeus omaishoitovapaaseen. 7 b § *Omaishoitovapaa* oikeuttaa enintään viiden päivän palkattomaan vapaaseen työstä kalenterivuoden aikana. Vapaan edellytyksenä on, että omainen tarvitsee työntekijän välitöntä läsnäoloa edellyttävää merkittävää avustamista tai tukea vakavan sairauden tai vamman vuoksi, tähän kuuluisi esityksen mukaan esimerkiksi lääkähoidosta huolehtiminen, sairaalakäynnille saattaminen, palveluiden hankkiminen tai saattohoitoon osallistuminen. Sairauksia tai vammoja ei määritellä tyhjentävästi, vaan edellytysten arviointi on tapauskohtaista. Pron näkemyksen mukaan on hyvä, että päiviä voi pitää myös yksittäin.

Jo tällä hetkellä työpaikoilla sovitaan palkattomista vapaista omaisen hoitoa varten tai käytetään niitä varten muita vapaita tai työajan joustoja. Pron mielestä omaishoidon vapaa varmistaa työntekijän oikeuden poissaoloon myös niissä tilanteissa, joissa työajan joustot ja muiden vapaiden käyttö eivät ole mahdollisia.

Esityksessä omainen rajataan tarkoittamaan työntekijän lasta, vanhempaa, avio- tai avopuolisoa tai työntekijän kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa olevaa. Säättely menisi esityksen mukaan direktiivin minimin kautta. Pro huomauttaa, että direktiivin johdanto-osassa jäsenvaltioita kannustetaan antamaan oikeus omaishoitovapaaseen myös muille sukulaisille, kuten isovanhemmille ja sisaruksille. Työsopimuslain 4 luvun 7 a §:n *Poissaolo perheenjäsenen tai muun läheisen hoitamiseksi* määrittää hoidettavien henkilöiden piirin esitystä laajemmaksi. Pykälän esitöiden (HE 263/2010 vp, s. 2) mukaan lähiomaisia ovat samassa taloudessa perheenomaisissa olosuhteissa asuvat sekä esimerkiksi takenevassa tai etenevässä polvessa olevat työntekijän tai tämän puolison, avopuolison taikka työntekijän kanssa rekisteröidyssä parisuhteessa elävän henkilön lähisukulaiset. Työsopimuslain 4 luvun 7 §:n mukainen *Poissaolo pakottavista perhesyistä* kattaa saman henkilöpiirin kuin 7 a §.

Pro on huolissaan, että jos raja- ja soveltamisalassa 7 a §:ssa ja esitettyssä 7 b §:ssa sen suhteen, keiden hoivaamiseksi vapaata voi käyttää, säädetään erilaiseksi, pykälien perusteella on vaikea erottaa keiden hoivaamiseen sitä voi käyttää. Perheenjäseniä tai muita läheisiä ei ole määritelty 7 a §:ssä vaan lain esitöissä. Pro esittää, että omaishoidon vapaa säädetään koskemaan omaisia laajasti 7 a mukaisesti. Tämä on tärkeää myös perheiden monimuotoisuuden takia. Tiedämme myös tutkimusten mukaan, että hoivattavien piiri ulottuu usein laajemmalle. HYPÄ tutkimuksen mukaan suuren autettavien ryhmän muodostavat muut sukulaiset ja ystävät, joita ilmoitti avustavansa 40 prosenttia vastanneista. Erityisesti esille nousi isovanhemmille annettava apu.

Omaishoidonvapaan palkattomuus vähentää kotitalouksien tuloja ja tuen käyttöä. On tärkeää, että omaishoidonvapaan ajalta kertyy vuosilomaa.

Vuosilomalaki

Lomaa kertyy omaishoitovapaan ajalta, sekä raskaus- ja vanhempainvapaapäivien osalta. Työssäolon veroinen aika pitenee neljällä päivällä 160 päivään. Pro huomauttaa, että työntekijän vanhempainvapaa ei saa vähentää

hänen vuosilomakertymänsä tai vaikuttaa muihin kertymiin syrjivästi. Esitetyn uudistuksen mukaan jo raskausvapaan ja vanhempainvapaan oman osuuden yhteispituus on 200 arkipäivää, vaikka toinen vanhempi pitäisi oman vapaansa kokonaan. Tämä asettaa lapsiaan vanhempainvapaalla hoitavat naiset heikompaan asemaan kuin muut työntekijät.

Lopuksi

Ammattiliitto Pro esittää, että perhevapaaudistuksen yhteydessä olisi työelämän joustojen lisäämiseksi parannettu myös osittaisen hoitovapaan saamisen ehtoja siten, että vanhemmilla olisi oikeus lyhentää työaikaansa osittaisella hoitovapaalla enemmän kuin nykyisin. Tällä hetkellä työnantaja ja työntekijä sopivat vapaasta ja sen käyttämisestä halumallaan tavalla, mutta ellei vapaan määrästä päästä sopimukseen, vapaa toteutetaan lyhentämällä vuorokautinen työaika kuudeksi tunniksi / keskimääräiseksi järjestetty työaika lyhennetään keskimäärin 30 tunniksi viikossa. Käytännön esimerkit työelämästä ovat osoittaneet, että ellei työaikaa saada lyhennettyä riittävästi, valitaan mieluummin kokonaan hoitovapaalle jääminen. Myös vapaan edellytyksenä olevasta 6 kk työssäoloehdosta tulee luopua.

Lisäksi Pro esittää, että uudistuksen yhteydessä parannetaan raskauteen ja perhevapaisiin pitämiseen liittyvää syrjinnän suojaa siten, että perhevapaalta palaavalle työntekijälle säädetään tehostettu irtisanomissuoja eli jälkisuoja esim. siten, että vähintään 6 kk kestävästä kokoaikaisilta perhevapaalta palaavilla työntekijöillä on poissaoloa vastaavaan aikaan suhteutettu tehostettu irtisanomissuoja. Tällä hetkellä irtisanomissuoja koskee jo raskaana ja perhevapaalla olevia. Suoja kohdistuu molempiin sukupuoliin. Nämä määräykset tehostetusta irtisanomissuojasta ovat olleet työsopimuslaissa jo pitkään. Suoja on ollut toimiva, eikä sitä ole pidetty ongelmallisena työpaikoilla. Myös presumptio-sääntö tulee ulottaa koskemaan perhevapaalta palaavia työntekijöitä. Jos perhevapaan päättymisestä on alle 6 kk, irtisanomisen katsottaisiin johtuvan työntekijän perhevapaan käyttämisestä, jollei työnantaja voi osoittaa irtisanomisen johtuvan muusta seikasta.

Ammattiliitto Pro ry

Minea Pyykönen
johtaja

Tanja Lehtoranta
työympäristö- ja tasa-arvoasiantuntija